

УДК 378:378.68:81`243

## ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Н.А.Лебедєва

*Анотація.* У даній статті проаналізовано особливості ціннісного ставлення студентів аграрного університету до вивчення іноземної мови.

*Ключові слова:* мета, мотивація, інтереси, професійна діяльність, пізнавальна потреба.

*Аннотация.* В данной статье проанализированы особенности ценностного отношения студентов аграрного университета к изучению иностранного языка.

*Ключевые слова:* цель, мотивация, интересы, профессиональная деятельность, познавательная потребность.

*Summary:* In this article the valued relation peculiarities of students of agrarian university to the study of foreign language are analyzed.

*Key words:* purpose, motivation, interests, professional activity, cognitive necessity.

**Постановка проблеми.** Знання іноземної мови в умовах багатовекторного розвитку взаємовідносин України з іншими державами розглядається не лише як елемент загальної культури особистості, але й як необхідна складова професіоналізму. Суспільству необхідні компетентні фахівці, що володіють іноземною мовою в межах своєї професії та побутової сфери. Вивчення іноземної мови повинно сприйматися як цінність, оскільки вимогою життя стає професійно-компетентна, культурна, інтелігентна людина.

Проте не можна вважати, що соціальна престижність і перспективність володіння іноземною мовою самі по собі знімають проблему мотиваційного забезпечення її вивчення студентами аграрного вузу. Педагогічні дослідження і практика свідчать, що соціальне замовлення далеко не завжди автоматично трансформується у дієві особистісні мотиви, необхідні для наполегливої та систематичної навчальної діяльності. Тому виникає потреба в дослідженні особливостей ціннісного ставлення студентів аграрного ВНЗ до вивчення іноземної мови.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Проблема формування ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови знайшла часткове висвітлення в роботах, присвячених *формуванню мотивів навчальної діяльності* (В.О.Балашов, М.Й.Боришевський, Л.І.Божович, Д.В.Іщенко, С.Г.Карпенчук, А.М.Леонтьєв, Б.Ф.Ломов, А.К.Маркова, О.А.Матеюк, М.І.Махмутов, М.В.Савчин, О.Д.Сафін, М.І.Сметанський, Н.Ф.Тализіна, М.І.Якобсон та ін.); *розвитку пізнавального інтересу* (О.Ф.Волобуєва, М.Ф.Добринін, В.Г.Іванов, Г.І.Щукіна); *вихованню ціннісного ставлення до навчальних предметів* (Г.Т.Григорян, М.І.Дубровін, Я.І.Козік, П.І.Мільруд). Значна увага приділялася вивченню *природи мотивів* (В.Г.Матюхіна та ін.), *їх зв'язку з психічними процесами, емоціями та почуттями, індивідуальними особливостями суб'єктів учіння* (В.С.Мерлін, І.А.Джидарян, М.І.Алексєєва та ін.), *закономірностей формування мотиваційної сфери особистості* (Г.С.Костюк, С.Л.Рубінштейн, О.М.Леонтьєв, Л.І.Божович, В.К.Вілюнас та ін.). Робилися спроби дослідити *шляхи і*

*методи формування мотивів учіння* (В.Г.Асеев, М.В.Гамезо, В.Г.Леонтьєв, Л.С.Непомняща, Г.І.Щукіна, С.Т.Григорян, А.К.Маркова, В.Ф.Моргун, О.Д.Сафін та ін.).

У цих дослідженнях визначено вихідні теоретичні засади розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості, які можуть бути покладені в основу формування ціннісного ставлення студентів до вивчення іноземної мови.

Проте, слід зазначити, що основна увага дослідників спрямовувалася на вивчення мотиваційної сфери та закономірностей її формування в суб'єктів навчання шкільного віку. Тому результати цих досліджень не можна повністю екстраполювати на формування ціннісного ставлення до навчальної діяльності студентів аграрного вузу.

**Мета статті.** Визначити особливості ціннісного ставлення студентів аграрного вузу до вивчення іноземної мови.

**Виклад основного матеріалу.** Аналіз ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови студентів аграрного ВНЗ ми вважаємо за необхідне почати з визначення наявності потреби у вивченні іноземної мови. Також необхідно вивчити мотиви, цілі навчання, проаналізувати інтереси студентів. Наявність такої інформації допоможе при розробці моделі ефективного формування у студентів аграрного вузу ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови.

З цією метою ми опитали 108 студентів 1-2 курсу факультету механізації сільського господарства Вінницького національного аграрного університету та 16 викладачів іноземної мови кафедри української та іноземних мов цього ж університету зі стажем роботи від 2 до 35 років, які в середньому щорічно навчають 80-90 студентів на усіх факультетах.

Студентам була запропонована анкета з різними групами запитань. Перша група питань необхідна для визначення контингенту студентів. Ми отримали дані про вік, соціальний статус сімей, яку (сільську чи міську) школу закінчили респонденти та яку оцінку мали в школі з предмету «іноземна мова». Були також проаналізовані мотиви вступу до аграрного вузу. Відповіді на питання другої групи дали можливість оцінити наявність пізнавальної потреби вивчення іноземної мови. Відповіді на третю групу питань визначали ставлення студентів до вивчення іноземної мови як професійної цінності, мотиви, цілі та інтереси студентів. Четверта група питань дала змогу з'ясувати, чи усвідомлюють студенти значення іноземної мови у своїй майбутній професійній діяльності.

В результаті опрацювання всіх анкет ми отримали наступні дані: вік студентів складає: 16 років – 1,1%; 17 років – 27, 2%; 18 років – 42,5%; 19 років – 28,1%; 20 – 1,1%. Респонденти належать до такого вікового періоду, коли особистість усвідомлює себе соціально корисним суб'єктом діяльності, носієм певних суспільних цінностей. Відбувається посилення пізнавальних мотивів поведінки, розвиток професійних інтересів. Провідною діяльністю є навчально-професійно діяльність.

Зі всіх опитаних 60,8% студентів закінчили сільську школу, а 39,2 – міську. Той факт, що більшість студентів з сільської місцевості пояснюється, перш за все, специфікою ВНЗ та факультету, який готує фахівців у галузі механізації сільського господарства. Але, за даними приймальної комісії, відсоток студентів – жителів міста з року в рік поступово збільшується. Більш детальні бесіди зі студентами та власний досвід дозволяють говорити про деякі відмінності викладання іноземної мови в сільській та міській школі.

Щодо оцінки з іноземної мови у школі, респонденти мали: «відмінно» – 4,8%; «добре» – 65,7%; «задовільно» – 30,5%. Безумовно, студенти з різним рівнем підготовки з іноземної мови, у ВНЗ зіштовхуються з певними труднощами, тому що при створенні груп, студентів не диференціюють за рівнем знань, а іноді й не враховують, яку саме мову студент вивчав попередньо. У зв'язку з цим, формування ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови у таких студентів дещо ускладнюється.

Питання щодо соціального статусу сімей студентів дозволяють отримати таку інформацію: більшість батьків опитаних студентів зайняті в сільському господарстві (25%), робітники (35%), службовці (20%). Це має, на нашу думку, певний вплив на мотивацію вивчення іноземної мови. Дані щодо мотивів вступу до аграрного вузу подані в таблиці 1. Аналіз відповідей демонструє, що більшість студентів не випадковими людьми на факультеті, вони вступили до ВНЗ, щоб отримати вищу освіту та бажану професію. Звертаємо увагу на важливу для нас обставину: домінуючими мотивами вступу до ВНЗ є пізнавальна та професійна. Це свідчить про об'єктивну можливість виникнення та формування у студентів аграрного ВНЗ ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови.

Мотиви вступу в аграрний ВНЗ

Подобається обрана професія	26%
Хочу мати вищу освіту	40%
Сімейна традиція	6%
Не пройшов по конкурсу до іншого вузу	4%
За порадою батьків, родичів, друзів	11%
За направленням району, господарства	9%
Цей ВНЗ був найбільш фінансово доступний, сюди легше вступити	3,2%
Щоб не йти до армії	0,8%

Для визначення пізнавальної потреби у вивченні іноземної мови ми поставили питання «Чи хочете ви вивчати іноземну мову в ВНЗ?». Позитивну відповідь дали 96,3% респондентів, а негативну – лише 3,7%. Хоча думка викладачів суттєво відрізняється щодо цього питання. Вони зауважують, що за останні роки інтерес студентів до вивчення іноземної мови зріс – 53%; 6,7% – зріс індивідуально; 6,7% – зацікавленість міських студентів вища, ніж у сільських; 33,3% схильні до думки, що інтерес не зріс. До того ж більшість викладачів вважають актуальним питання щодо низького статусу іноземної мови в аграрному ВНЗ. На це вказують такі причини: щорічне зменшення кількості годин на викладання предмету; вивчення іноземної мови лише на 1-2 курсі, коли студент ще чітко не орієнтується у своїх пізнавальних та професійних потребах та не усвідомлює значення практичного використання іноземної мови; іноземна мова, як предмет гуманітарного циклу є дещо відчуженою для фахівців аграрного профілю.

Виходячи з вищесказаного, стає цілком зрозуміло, що необхідна цілеспрямована робота, спрямована на розвиток інтересу до вивчення іноземної мови.

Основними засобами, які викладачі використовують для підвищення такого інтересу, вони називають:

- актуальний навчальний матеріал;
- забезпечення можливості використання мови у подальшому навчанні, роботі;
- активні форми проведення занять;
- використання мультимедійних засобів;
- позааудиторні заходи;
- забезпечення занять додатковим, країнознавчим матеріалом.

Зміст відповідей викладачів на питання «Як підвищити інтерес до вивчення іноземної мови?» майже співпадають з відповідями студентів. Основними засобами підвищення інтересу до вивчення мов більшість опитаних називають:

- можливість спілкування з іноземцями;
- технічне забезпечення занять;
- активні форми проведення занять;
- вивчати лише те, що буде потрібним;
- олімпіади, конференції;
- можливість побувати за кордоном.

Аналіз та порівняння даних чітко вказує на те, що проводиться певна робота з розвитку інтересу до вивчення іноземної мови. Викладачі використовують саме ті методи, які студенти очікують. Однак роботу з підвищення інтересу потрібно вдосконалювати та корегувати, що підтверджують дані таблиці 2. На питання «В якій формі ви б хотіли вивчати іноземну мову?» маємо такі відповіді:

Таблиця 2

Форми вивчення іноземної мови

Так, як зараз	51,8
В більш цікавій формі	22,2
В маленьких групах, більш індивідуально	14,8
У країні мови, що вивчається	7,4
Вільна	7,4
В спеціально облаштованих класах	7,4
Не знаю, вагаюсь відповісти	7,4
До 5 курсу, потрібно більше занять	3,7
Необхідне вільне відвідування	3,7
Не вчити, але знати	3,7

Аналіз відповідей відкриває перспективи з розвитку та вдосконалення інтересу до вивчення іноземної мови:

- зацікавити, переконати в необхідності знання іноземної мови;
- урізноманітнити форми проведення занять;
- використовувати індивідуальний підхід і т. п.

Суттєво значущими є відповіді респондентів на ті питання, що виявляють мотиви, цілі а також їх інтереси. «Мотиви стимулюють, організують та спрямовують учбову діяльність. Значний інтерес представляє мотивація для організації процесу навчання та спрямування розумової діяльності студентів» [1, с.161]. Питання були сформульовані таким чином: «Що спонукає вас особисто вивчати іноземні мови у ВНЗ? Чи вважаєте ви, що в сучасних умовах необхідно вивчати іноземну мову? Чому? Чого б ви хотіли навчитися на заняттях з іноземної мови?». У таблиці 3 представлені дані з виявлення мотивів, які необхідно враховувати при формуванні у студентів ціннісного ставлення до вивчення іноземних мов.

Як бачимо, з наведених даних у всіх респондентів є усвідомлений мотив вивчення іноземної мови. І саме професійні мотиви мають найвищі показники. Це є позитивним моментом, тому що без достатнього рівня розвитку мотивації неможливе ефективне формування у студентів ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови.

Таблиця 3

Мотивація вивчення ІМ

Можливість використання ІМ в майбутній роботі	13,2
Необхідність знати ІМ	11,6
Бажання поїхати на стажування за кордон	11,6
Можливість роботи за кордоном	11,6
Зацікавленість у процесі вивчення ІМ	9,1
Прагнення вільно спілкуватися ІМ	9,1
Використання ІМ при роботі з комп'ютером	6,6
Перспектива знайти роботу, що високо оплачується	6,6
Бажання виїхати закордон на ПМП	6,6
Бажання навчитися читати спеціалізовану літературу, отримувати інформацію	5
Бажання здати залік, іспит	3,3
Вимушений вивчати, бо це предмет програми вузу	3,3
Інтерес до країни, мова якої вивчається	0,8

Відповіді на питання про цілі вивчення іноземної мови студенти розташували у такій послідовності:

1. Спілкуватися іноземною мовою – 34%;
2. Розуміти іноземну мову на слух – 27%;
3. В майбутньому спілкуватися з іноземними колегами – 18%;
4. Вправно перекладати тексти, спеціалізовану літературу – 17%;
5. Мати гарну оцінку – 4%.

Як бачимо, більшість студентів, основною метою вивчення іноземної мови вважають практичне володіння мовою, а також як додатковий засіб для отримання нової інформації.

Інформація та знання є новою та особливою характеристикою сучасного суспільства. На сьогодні основні галузі промисловості, сільськогосподарське виробництво, комунікації, побут та розваги, духовне життя та освіта опираються на досягнення фундаментальних наук. Пошук, створення, зростання й зберігання, розповсюдження інформації та знань невпинно займає все більше місця в життєдіяльності людей.

Важливим є також той факт, що 9,1% респондентів головну мету володіння мовою вважають додатковим засобом для отримання нової інформації. Цей стан співпадає з основною метою курсу «Іноземна мова» в немовному вузі, що відображає сучасні тенденції й вимоги до навчання практичному володінню іноземною мовою в повсякденному спілкуванні та професійній сфері. Ми вважаємо, що потребу в отриманні інформації, перш за все, професійного характеру можна розглядати як одну з умов формування у студентів ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови.

Не можна залишити без уваги той факт, що 5% опитаних взагалі не визначилися з метою свого вивчення іноземної мови у ВНЗ, або ж, на нашу думку, недостатньо чітко її уявляють.

Врахування інтересів студентів допоможе викладачу при виборі матеріалу для самостійної роботи, реалізації особистісно-орієнтованого підходу в процес викладання іноземної мови, що сприятиме успішному формуванню ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови.

Таблиця 4

## Сфера інтересів студентів

Автомобілебудування, нові розробки	16,6
Спорт	14,4
Цікаві місця, відпочинок, туризм	14,1
Наука, нові технології	10
Життя молоді, студентства	5,5
Історія країни	5,5
Сільське господарство	5,5
Економіка	4,4
Культура, мистецтво, література	3,3
Складно відповісти	3,3
Зовнішня політика	2,2
Звичаї, традиції	2,2
Світська хроніка, життя знаменитостей	1,1
Державний устрій	1,1
Екологія	0
Нічого не цікавить	0

Як ми бачимо з таблиці 4, найбільше студентів цікавить тема «Автомобілебудування, нові розробки», що можна пояснити специфікою факультету, і, що є важливою передумовою для обґрунтування такої педагогічної умови як професійна спрямованість змісту іноземної мови. Позитивним є той факт, що всі респонденти мають певний інтерес до тієї чи іншої сфери життя, що дає змогу викладачу діяти цілеспрямовано при формуванні у студентів ціннісного ставлення до іноземної мови. Аналіз не був би повним, якби ми не вияснили як чітко студенти розуміють значення знання іноземної мови для майбутньої професії. Відповіді наступні:

1. Вивчення іноземної мови має важливе значення для моєї майбутньої професії – 82%;
2. Вивчення іноземної мови не має суттєвого значення для моєї майбутньої професії – 7%;
3. Не знаю, не замислювався – 11%.

З отриманих даних констатуємо, що багато студентів усвідомлюють значення іноземної мови для майбутньої професії, і не досить невелика кількість (18%) не усвідомлюють або не задумуються над цим важливим питанням. Аналіз відповідей на питання «Як ви можете використати знання іноземної мови у своїй майбутній професії?» підтвердив та деталізував бачення цієї проблеми.

Таблиця 5

## Можливість професійного використання ІМ

Спілкування з іноземними колегами, клієнтами	16,8
Підвищення кваліфікації за кордоном	14,8
Відрядження за кордон	12,2
Стати висококваліфікованим спеціалістом	10,8
Робота з комп'ютером	10,8
Немає ніякої можливості	10,4
Робота з документацією ІМ	7,3
Отримання інформації з закордонних ЗМІ	6,4
Робота в іноземній фірмі	6,4
Не знаю, вагаюсь відповісти	3,8

Дані таблиці 5 показують, що більшість студентів усвідомлюють реальну можливість використання іноземної мови у професійній діяльності, але 10,4% стверджують що немає ніякої можливості застосування іноземної мови в майбутній роботі.

**Висновки.** Таким чином, серед мотивів вступу в аграрний ВНЗ переважають професійні та пізнавальні; у студентів є пізнавальна потреба у вивченні іноземної мови; всі респонденти мають свідомі мотиви вивчення іноземної мови. Враховуючи сприятливі умови міжнародного співробітництва України у галузі сільського господарства, що сприяють підвищенню інтересу до вивчення іноземної мови, відкриваються нові можливості та перспективи використання іноземної мови фахівцями аграрного сектору, можна зробити висновок, що зібрані разом ці фактори створюють

об'єктивні передумови формування у студентів аграрного вузу ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови.

Однак, досить великий відсоток респондентів не мають пізнавальної потреби у вивченні іноземної мови; не мають цілі у вивченні іноземної мови у ВНЗ, не усвідомлюють значення володіння іноземною мовою для своєї майбутньої професійної діяльності, вагаються назвати реальну можливість використання іноземної мови фахівцями сільського господарства. Певна кількість студентів стверджує, що така можливість взагалі відсутня. Аналіз отриманих результатів свідчить про необхідність обґрунтування педагогічних умов щодо цілеспрямованого формування у студентів аграрного вузу ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови.

#### **Література**

1. Архангельский С.И./ Лекции по теории обучения в высшей школе/ Архангельский С.И. -М.: Высшая школа, 1974. - 384 с.